

POSTANOWIENIE

Dnia 4 października 2023 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marek Dobrowolski

w sprawie z wniosku K. I.

o wyłączenie sędziego Sądu Okręgowego w G. J. S. od orzekania w sprawie o sygn. akt V Ka 755/23,

po rozpoznaniu na posiedzeniu bez udziału stron w Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych w dniu 4 października 2023 r.,

stwierdza swoją niewłaściwość i wniosek zgodnie z właściwością przekazuje do rozpoznania Sądowi Okręgowemu we G.

UZASADNIENIE

Pismem z 5 czerwca 2023 r. K. I. (dalej: „wnioskodawca”) złożył wniosek o wyłączenie od orzekania SSO J. S. w sprawie toczącej się przed Sądem Okręgowym w G. pod sygn. akt V Ka 755/13. Jako podstawę wyłączenia sędziego wnioskodawca wskazał na podane w uzasadnieniu wątpliwości co do jej niezawisłości, niezależności i bezstronności w rozpoznaniu jego sprawy.

W uzasadnieniu wniosku wskazał natomiast, że wątpliwości co do niezawisłości, niezależności i bezstronności sędzi objętej wnioskiem wynikają z okoliczności, że zawiadamiającym o popełnieniu przez wnioskodawcę czynu zabronionego jest jej przełożony. W ocenie wnioskodawcy stawia to sędzię w niezręcznej sytuacji, gdyż: „sędzia prowadząc sprawę niejako na prywatne zlecenie prezesa, w której pokrzywdzoną i świadkiem jest inna sędzia tego samego sądu [...] jest w tych okolicznościach pozbawiona atrybutów niezawisłości, niezależności i bezstronności” (s. 4 wniosku)). W dalszej

części wskazuje wyraźnie, że powodem wyłączenia są okoliczności wywołujące: „zależność służbową i być może towarzyską pomiędzy donoszącym na mnie prezesem a sędzią-przewodniczącą, zależność oficjalną i tę nieoficjalną”.

Postanowieniem z 6 czerwca 2023 r. (V Ka 755/23) Sąd Okręgowy w G. przekazał pismo wnioskodawcy, zawierające wniosek o wyłączenie SSO J. S. od rozpoznania sprawy toczącej się pod sygn. akt V Ka 755/23, do Sądu Najwyższego, zgodnie z właściwością wynikającą z art. 26 § 2 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. o Sądzie Najwyższym (tekst jedn. Dz.U. 2023, poz. 1093, dalej: „u.SN”).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Okręgowy w Gdańsku przekazał wniosek o wyłączenie SSO J. S. do Sądu Najwyższego na podstawie art. 26 § 2 u.SN. Zgodnie z tym przepisem, do właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych należy rozpoznawanie wniosków lub oświadczeń dotyczących wyłączenia sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma się toczyć postępowanie, obejmujących zarzut braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Sąd rozpoznający sprawę przekazuje niezwłocznie wniosek Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych celem nadania mu dalszego biegu na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Przekazanie wniosku Prezesowi Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych nie wstrzymuje biegu toczącego się postępowania. Biorąc pod uwagę literalne brzmienie tego przepisu, jak również treść pisma wnioskodawcy, należało przyjąć, że postawione w nim zarzuty nie odpowiadają dyspozycji art. 26 § 2 u.SN.

Na tle treści ww. przepisu ukształtował się w orzecznictwie pogląd o odrębności instytucji procesowych, które służą ocenie wniosków i oświadczeń zmierzających do wyłączenia sędziego, których podstawą są zarzuty niezależności sądu i niezawisłości sędziego, oraz tych, których podstawę stanowią zarzuty zmierzające do podważenia bezstronności sędziego w danej sprawie.

Pojęcie „niezależności” i „niezawisłości” zwykło się przy tym odnosić do okoliczności związanych z funkcjonowaniem wymiaru sprawiedliwości w ogólności, w tym do braku niezależności sądu wobec organów pozasądowych,

braku samodzielności sędziego wobec władz i innych organów sądowych czy braku niezależności od wpływu czynników społecznych i politycznych (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; 3 czerwca 2020 r., I NWW 28/20; 10 listopada 2020 r., I NWW 64/20; 30 kwietnia 2021 r., I NWW 91/20).

„Bezstronność” określa się zaś jako postawę sędziego rozumianą zarówno jako subiektywne poczucie sędziego co do własnej bezstronności, jak i jego bezstronność w odbiorze zewnętrznym opartą na zobiektywizowanych przesłankach i analizowaną przez odwołanie się do oceny sytuacji dokonanej przez przeciętnego, rozsądnie rozumującego obserwatora procesu (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z 23 listopada 2022 r., I NWW 154/21).

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmowano przy tym, że przepis art. 26 § 2 u.SN ustanowił wyłączną właściwość funkcjonalną Sądu Najwyższego w przypadku wniosków o wyłączenie sędziego, których podstawą są zarzuty dotyczące braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Konsekwentnie przyjęto, że pozostałe wnioski, oparte na innych podstawach (w tym zarzucie braku bezstronności sędziego), powinny zostać rozpoznane przez sąd powszechny lub Sąd Najwyższy, którego właściwość powinna być ustalana na podstawie przepisów odpowiedniej ustawy procesowej (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z: 20 maja 2020 r., I NWW 9/20; 25 czerwca 2020 r., I NWW 10/20; 30 września 2020 r., I NWW 66/20; 10 listopada 2020 r., I NWW 58/20; 3 sierpnia 2021 r., I NWW 38/21).

Ustawodawca przekazał zatem do właściwości Sądu Najwyższego jedynie takie wnioski o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma toczyć się postępowanie, których podstawą są zarzuty dotyczące braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego. Konsekwentnie wnioski o wyłączenie sędziego albo o oznaczenie sądu, przed którym ma toczyć się postępowanie, oparte na innych podstawach, nie podlegają rozpoznaniu przez Sąd Najwyższy w trybie art. 26 § 2 u.SN.

Fakt, iż z metodologicznego punktu widzenia istnieje możliwość zastosowania rozumowania wykorzystywanego w celu ustalenia niezawisłości sędziego także do określenia jego bezstronności, nie przekłada się na to,

iż instytucje te są tożsame. Przeciwnie, jak wskazuje utrwalona i niebudząca kontrowersji, zarówno w doktrynie, jak i judykaturze, zasada wykładni językowej określana mianem zakazu wykładni synonimicznej zakłada, że różnym określeniom należy przypisywać różne znaczenie. Poza wskazaną dyrektywą wykładni, odwołującą się do kwestii typowo semantycznych, na rzecz powyższego przemawiają także względy aksjologiczne. Rekonstruując wartości chronione przez prawo zakodowane w art. 41 § 1 k.p.k. oraz art. 26 § 2 u.SN, w szczególności bezstronność i niezawisłość, odwołując się do ich *ratio legis* determinującego sposób użycia wskazanych określeń w tekście prawnym, należy dojść do wniosku, że nie są one ani równoznaczne, ani równoważne. Na rzecz powyższego przemawia ponadto fakt wprowadzenia przez prawodawcę do rodzimego systemu prawnego możliwości badania zarzutów dotyczących braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego pomimo istniejącej uprzednio możliwości badania bezstronności sędziego, w tym w ramach procedury karnej.

Jednakże, nawet jeśliby przyjąć, że wniosek o wyłączenie sędziego w niniejszej sprawie odpowiada wymogom art. 26 § 2 u.SN, to Sąd Najwyższy zobowiązany był uwzględnić treść wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z 5 czerwca 2023 r. (C-204/21), w którym uznano, że przekazanie – na podstawie art. 26 § 2 u.SN – do wyłącznej właściwości Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego rozpoznawania zarzutów i zagadnień prawnych dotyczących braku niezależności sądu lub braku niezawisłości sędziego stanowi uchybienie zobowiązaniom, które wynikają z mocy art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE w związku z art. 47 Karty praw podstawowych, jak również na mocy art. 267 TFUE i zasady pierwszeństwa prawa Unii. Trybunał zaznaczył, że kwestie dotyczące badania niezależności sądu i niezawisłości sędziego nie stanowią specyficznych kwestii prawnych w konkretnej dziedzinie prawa, które z tego względu mogłyby należeć do wyłącznej właściwości wyspecjalizowanego potencjalnie sądu. Co więcej, prawo do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego uprzednio na mocy ustawy oznacza, że każdy sąd krajowy powołany do stosowania prawa Unii jest zobowiązany zbadać, czy spełnia on takie standardy, jeżeli pojawiłaby się w tym względzie poważna wątpliwość.

Uwzględniając argumentację zawartą w powyższym wyroku TSUE, należało przyjąć, że w niniejszej sprawie wniosek o wyłączenie sędziego powinien być rozpoznawany zgodnie z regulacjami zawartymi w art. 41 i nast. k.p.k. Zgodnie z art. 42 § 2 k.p.k., poza wypadkiem określonym w art. 42 § 2 k.p.k., o wyłączeniu orzeka sąd, przed którym toczy się postępowanie; w składzie orzekającym w kwestii wyłączenia nie może brać udziału sędzia, którego dotyczy wyłączenie. W razie niemożności utworzenia takiego składu sądu, w kwestii wyłączenia orzeka sąd wyższego rzędu. Prowadzi to do wniosku, że w niniejszej sprawie właściwy pozostaje Sąd Okręgowy w G.

Biorąc pod uwagę powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

s.h.

[ms]